

УДК 330.1:332.33

О. В. Назаренко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економічного контролю та аудиту,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми
А. А. Гушчун,
аспірант, Сумський національний аграрний університет, м. Суми

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА СУМСЬКОГО РЕГІОНУ

A. Nazarenko,
ph.d., associate professor, Sumy National Agrarian University, Sumy
A. Gushchyn,
post graduate student, Sumy National Agrarian University, Sumy

INVESTMENT PROVIDING AGRICULTURAL PRODUCTION IN SUMY REGION

Розвиток агропромислового комплексу України визначається та залежить від ефективності інвестиційних процесів у країні. Досить велику роль відіграють іноземні інвестиції, які напряму впливають на стан, подальші напрями розвитку та орієнтири агропромислового виробництва України, яке перебуває у стані глибокої кризи.

У статті висвітлюється регіональні аспекти інвестиційної діяльності агропромислового виробництва, зокрема по стимулюванню інвестиційного потенціалу Сумського регіону. Виявлено та проаналізовано фактори (слабкі та сильні сторони) регіону, які впливають на вливання інвестиційних коштів в область.

Крім того, у статті розглянуто та зроблено акцент на роль іноземних інвестицій на розвиток вітчизняних підприємств агропромислового комплексу. Показано основні проблеми, що стримують надходження цих інвестицій та напрями їх розв'язання.

Визначено пріоритетні шляхи інвестиційного розвитку агропромислового комплексу Сумської області.

Development of the agricultural sector of Ukraine is determined and depends on the efficiency of investment process in the country. Quite a large role to foreign investment that directly affect the state, and future directions for the development of agro-industrial production guidance Ukraine, which is in a deep crisis.

The article highlights the aspects of regional investment agricultural production, in particular to stimulate investment potential of Sumy region. Identified and analyzed factors (strengths and weaknesses) of the region, affecting the infusion of investment funds in the region.

In addition, the paper considers and focuses on the role of foreign investment in the development of domestic agricultural enterprises. The basic problems that hinder the receipt of these investments and ways to solve them.

Priority investment ways of agriculture Sumy region.

Ключові слова: інвестиції в АПК, інвестиційно-інноваційний потенціал Сумського регіону, інвестиції в земельні ресурси.

Key words: investment in agriculture, investment and innovation potential of the Sumy region, investment in land resources.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сьогодні одним із пріоритетних завдань України є завершення земельної реформи, а також забезпечення комфортних і прозорих правил земельних відносин для залучення інвестицій в аграрний сектор України [2].

Світовий досвід свідчить, що саме інвестиційне землеволодіння забезпечує найбільшу капіталізацію земельних ресурсів. Для формування системи мобілізації фінансових ресурсів та розробки інвестиційної політи-

ки в земельній сфері бажаним є залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій в сільське господарство. Досягнення поставленої мети стає можливим за умови створення сприятливого клімату для інвестиційної діяльності вітчизняних інвесторів і залучення іноземного капіталу [7].

Ефективне залучення іноземних інвестицій потребує раціонального розподілу між регіонами України. На сьогодні механізм підвищення інвестиційної активності

практично не враховує регіональну складову, що призводить до неоднорідності в обсягах прямого іноземного інвестування в регіональному розрізі, породжує певні диспропорції, послаблює економічні взаємозв'язки між регіонами. Це зумовлено небажанням інвесторів вкладати кошти в ті регіони, які характеризуються низькою привабливістю, внаслідок фінансової, політичної, економічної нестабільності [3].

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, У ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ

Дослідженню питань розвитку інвестиційного процесу в АПК присвячено праці В.М. Гончарова, А.П. Гайдучького, Ф.О. Ярошенко, С.О. Гуткевича, М.В. Щурика, С.В. Козловського, Ю.В. Жеревчука, Л.В. Киришуна, В.В. Медведєва, І.В. Пліско, О.М. Бігуна, Т.Є. Зінченка та ін.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Основними цілями поставленими в даній статті є наведення результатів дослідження передумов розвитку фінансового інвестування агропромислового виробництва Сумського регіону, переваг та недоліків, слабких та сильних сторін області в напрямі залучення іноземних інвестицій в агропромислове виробництво Сумщини.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інвестиції в землю впевнено лідирують у рейтингу ризикованих вкладень коштів і, схоже, будуть утримувати першість ще довгий час. Основна причина полягає в неадекватному ціноутворенні на земельні ділянки, що призводить до створення своєрідної фінансової піраміди, яка трималася виключно завдяки постійному зростанню цін на землю. Фактично земельні ділянки продавалися дорожче, ніж вже готові будівлі та споруди з ділянками, на яких вони стоять [1].

Розмір прямих іноземних інвестицій (ПІІ) свідчить про розкритий інвесторами економічний потенціал регіону. Цей потенціал є фактором інвестиційної привабливості регіону. Крім цього, ПІІ покращують якість ділового середовища, посилюючи ринкову конкуренцію та стимулюючи підвищення продуктивності праці.

Підвищення конкуренції є одним із чинників зменшення загального рівня виробничих затрат на ринках окремих видів продукції. Поява підприємства з іноземними інвестиціями супроводжується привнесенням нових технологій, методів управління тощо, що в свою чергу вимагає від місцевих фірм запровадження технологічних і організаційних нововведень з метою збереження своїх позицій на ринку [10].

Земельна реформа в Україні передбачає введення приватної власності на землю та поступове її залучення в товарно-грошові відносини. Виникають нові, невідомі до цього часу явища: обіг земель, обмін прав власника на землю, іпотека, купівля-продаж, передавання земель в оренду. До земельно-ринкових відносин залучені держава, ради усіх рівнів, власники та численні посередники: біржі, нотаріуси, адвокати, суди, банки, маркетингові підприємства (рієлторські, консалтингові, реєстр-

раційні, оцінні, інформаційні, навчальні тощо). У всіх зазначених операціях із землею об'єктивні дані про її якість та вартість істотно б їх поліпшили. Більш того, у деяких з них (скажімо, у придбанні або продажу прав власності, використанні земель під заставу, передаванні в оренду та ін.) без них взагалі не обійтися. Якісна оцінка є надзвичайно важливою для інвестора, який вирішив придбати або орендувати земельну ділянку для вирощування сільськогосподарської продукції. У зв'язку з цим оцінити інвестиційну привабливість ділянки, знизити можливі ризики від інвестування, швидко і максимально виправдати вкладення можливо лише використавши інтегральну оцінку властивостей ґрунтів, кліматичних та технологічних особливостей земельної ділянки.

За даними Головного управління статистики у Сумській області у I півріччі 2013 р. іноземними інвесторами в економіку області вкладено 37,2 млн дол. США.

Обсяг іноземного капіталу (акціонерного), внесеного в область з початку інвестування, на 1 липня 2013 р. становив 422,2 млн дол. США, що на 9,3% більше обсягів інвестицій на початок 2013 р., і в розрахунку на одну особу населення становив 368,6 дол. США.

Станом на 1 липня 2013 р. із 41 країни світу надійшли інвестиції у підприємства області. Найвагоміші внески капіталу в економіку Сумщини зробили нерезиденти з Кіпру та Нідерландів. На ці країни припадає 71,5% загального обсягу прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу).

Слід зазначити, що вагому частку іноземних інвестицій (308,5 млн дол. США) отримали промислові підприємства області [9].

Згідно з даними Держкомзему Сумської області земельні площі спільних підприємств та міжнародних об'єднань області у 2012 р. у порівнянні з 2007 р. збільшились у 2,6 рази (з 5,2 тис. га до 13,7 тис. га), а по площам земель та підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам за цей період змін не спостерігалося.

У відповідності з Указом Президента України від 27 червня 1999 року на території міста Шостка Сумської області встановлений спеціальний режим інвестиційної діяльності. Затверджено перелік 20 пріоритетних видів економічної діяльності та передбачено встановлення податкових і митних пільг для суб'єктів підприємницької діяльності, які реалізують інвестиційні проекти в місті Шостка. До переліку пріоритетних видів економічної діяльності включені: розвиток хімічної та харчової промисловості, виробництво машин та устаткування, електричної та теплової енергії, оброблення деревини, виробництво виробів зі скла, будівельні роботи тощо. Підприємствами міста ведеться робота по 11 інвестиційним проектам на загальну суму близько 24 млн дол. США [5].

Щоб активізувати інвестиційну діяльність необхідно забезпечити роботу чітких, зрозумілих і зручних механізмів її реалізації як на регіональному, так і на державному рівнях. Для цього перш за все уряд повинен займатися розробкою національних та регіональних стратегій розвитку, які б займались дослідженням та забезпеченням бажаного економічного ефекту на довго-

Таблиця 1. Групування регіонів України за рівнями вкладених прямих іноземних інвестицій (ПІІ) та обсягами валового регіонального продукту (ВРП) на одну особу

Групи за рівнем ВРП на 1 особу, грн.	9383 - 15501 (низький)	15501 - 21619 (середній)	21619 - 27737 (високий)
Групи за рівнем ПІІ на 1 особу, доларів США			
61,1 – 333,0 (низький)	Вінницька, Рівненська, Херсонська, Сумська , Тернопільська, Чернівецька, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська, Волинська, Закарпатська, Житомирська, Кіровоградська	Луганська, Миколаївська	Полтавська
333,0 – 604,9 (середній)	Івано-Франківська, Запорізька, Львівська, Автономна Республіка Крим	Одеська	Донецька
604,9 – 876,9 (високий)		Харківська	Дніпропетровська, Київська

Джерело: [6].

строковій основі завдяки координації роботи органів державного управління та органів місцевого самоврядування. Саме такі стратегічні плани поряд з розвитком регіональної інфраструктури та загальнодержавним сприянням можуть забезпечити приплив інвестицій у регіони України. Нині основний акцент у регіональній інвестиційній стратегії необхідно поставити на розвитку тих сфер виробництва, які сприятимуть економічному зростанню регіону, країни в цілому. На регіональному рівні необхідно застосувати нові підходи до довгострокових відносин, які відповідали б сучасним політичним реаліям, а також пріоритетним інтересам нашої держави. На державному рівні перед органами влади постає завдання підвищення інвестиційної активності регіонів шляхом реформування нормативно-правової бази і коригування розподілу інвестиційних ресурсів [3].

Для виявлення взаємозв'язку і залежності між обсягами вкладених прямих іноземних інвестицій (ПІІ) та обсягами валового регіонального продукту (ВРП) як головного показника, що характеризує рівень розвитку регіону, проаналізуємо дані, які наведені у таблиці 1.

Дані таблиці 1 свідчать про значні диспропорції в розвитку регіонів України. Враховуючи дані таблиці 1, Сумська область — це регіон з низьким рівнем залучених прямих іноземних інвестицій та виробленим ВРП.

Для запобігання диспропорцій у розвитку Сумського регіону інвестиції повинні спрямовуватись у ті сектори, які мають позитивні перспективи у плані збуту своєї продукції, але ринкова частка яких невелика через переваги імпорту.

Низький рівень залучення іноземного капіталу Сумської області спричиняється низькою привабливістю районів області, внаслідок фінансової, політичної, економічної нестабільності.

У рейтингу інвестиційної привабливості за групою м'яких факторів (рис. 1) Сумська область посідає 13 місце з усіх 26 регіонів України.

Інвестори оцінюють діловий клімат області надзвичайно низько.

За цим показником Сумська область знаходиться на передостанньому — 26-у місці — серед усіх регіонів України. Також інвестори вказують на високий рівень корупції.

Експерти називають корупцію слабкою стороною області, а можливість для розвитку бізнесу вважають покращення інвестиційного середовища.

Очевидно, що зусилля із покращення умов для інвесторів доцільно розпочати з боротьби з проявами корупції. Разом з цим експерти наголошують на такій загрозі, як залежність економіки області від потужних містоутворюючих підприємств. Тому варто розглянути можливість диверсифікації виробництва в області, розвитку малого і середнього бізнесу, а також торгівлі. Цьому сприяє наявність спільного кордону області з Росією.

Також експерти відзначили активність регіональної влади як сильну сторону області.

За умови збільшення ефективності її діяльності та зменшення проявів корупції така активність може стати вагомим чинником здійснення заходів, спрямованих на покращення інвестиційного середовища.

Усунення бюрократичних та корупційних перешкод та спрощення адміністративного регулювання підприємницької діяльності є запорукою залучення інвестицій в економіку області. Потрібно максимально спростити адміністративні процедури та збільшити прозорість діяльності органів, які мають контролюючі функції щодо підприємств.

Рис. 1. Інвестиційна привабливість Сумської області: м'які фактори

Джерело: [10].

Таблиця 2. Оцінка експертами інвестиційного середовища Сумського регіону

<p>Сильні сторони</p> <ul style="list-style-type: none"> • Активність регіональної влади • Високий рівень знань випускників • Кордон з Росією 	<p>Слабкі сторони</p> <ul style="list-style-type: none"> • Корупція • Низький рівень інвестиційної діяльності
<p>Можливості</p> <ul style="list-style-type: none"> • Покращення інвестиційного середовища 	<p>Загрози</p> <ul style="list-style-type: none"> • Залежність розвитку області від потужних містоутворюючих підприємств

Джерело: [10].

Інвестори повинні мати рівні умови для започаткування та ведення бізнесу.

Крім цього, права інвесторів як власників мають бути адекватно захищені. Важливо забезпечити справедливий судовий захист прав інвесторів та інформаційну і правову підтримку у всіх питаннях, що стосуються прав власності.

Головною слабкою стороною для Сумського регіону у сфері іноземного інвестування є відсутність чіткої політики стосовно прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Задля вироблення системного підходу необхідно розробити стратегію залучення ПІІ, яка дозволить сформулювати чітке бачення ролі ПІІ в економічному розвитку регіону.

Для ефективної інвестиційної стратегії регіональної влади необхідно визначити чіткі й зрозумілі цілі щодо наявних та очікуваних прибутків від ПІІ, наприклад, капіталовкладень, підвищення надходжень податків, зростання експорту, зайнятості та кваліфікації, технологій.

Зусилля із залучення інвестицій повинні бути зосереджені на кількох секторах, що мають конкурентні переваги, належать до ключових секторів зростання і сприятимуть нарощуванню потужностей місцевої економіки.

Для кожного сектора регіональної економіки слід визначити потенційні країни та найкращі зарубіжні компанії, які можуть генерувати мобільні проекти і відповідають цілям регіону в окремих секторах і технологіях [10].

Інвестиційні та вартісні оцінки земель мають стати складовою частиною агрогрунтових, ландшафтних, екологічних, кадастрових та інших угруповань, районування та зонування території. Нині вкрай потрібними є дані не лише про близькі за генезисом та властивостями грун-

ти та землі, що відображено на подібного роду картах, а й дані щодо економічно однотипових місць зростання культур. Адаптивні системи землеробства, які базуються переважно на інформації про природні особливості території і доповнені інвестиційною та вартісною інформацією, без сумніву стануть досконалішими.

За допомогою інвестиційних та вартісних оцінок можуть бути оптимізованими умови оподаткування для підприємств, які працюють на землях різної якості. Для цього слід обкладати податком лише землі кращої якості на користь земель гіршої якості, вирівнюючи тим самим умови їх господарської діяльності. Необхідність цих дій передбачена в законі про плату за землю, однак донині не реалізована [8].

Низький рівень використання земель, відсутність достовірної інформації про потенційну ефективність землекористування для інвесторів послаблює залучення інвестицій, а підвищення інвестиційної привабливості можливе за умови вдосконалення системи земельних відносин і землекористування, які сприяли б зростанню обсягів конкурентоспроможного виробництва і одночасно зниженню собівартості, підвищенню рентабельності окремих видів продукції [4]. Тому задача формування привабливого інвестиційного клімату в регіоні та Україні в цілому є сьогодні надзвичайно актуальною.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У результаті проведеного дослідження нами було визначено, що Сумська область — це регіон з достат-

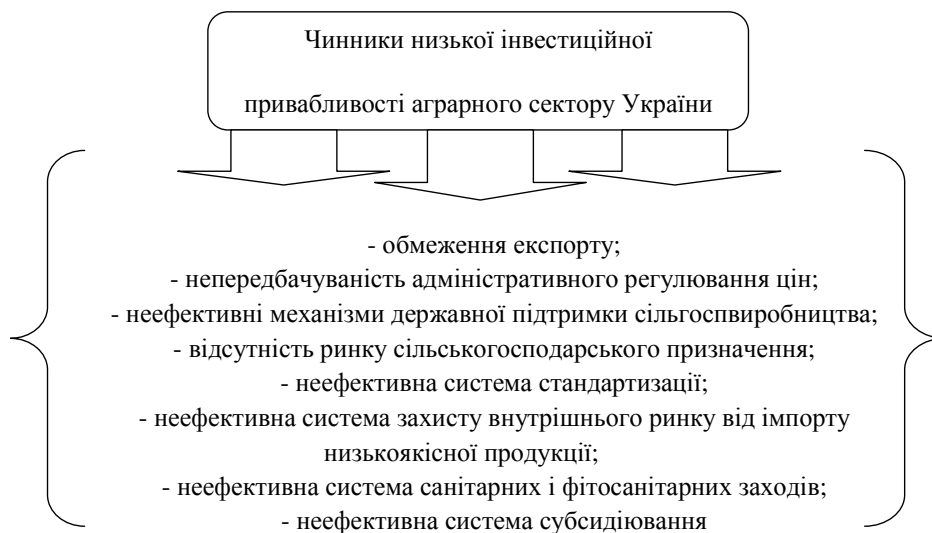

Рис. 2. Чинники низької інвестиційної привабливості аграрного сектору України

Джерело: власна розробка автора.

ньо низьким рівнем залучених прямих іноземних інвестицій та відносно не високим виробленим валового регіонального продукту. Також визначено, що основними інвесторами області є нерезиденти з Кіпру та Нідерландів (близько 2/3 загального обсягу іноземних інвестицій).

Для поживлення інвестиційної діяльності Сумської області необхідно сформувати систему чітких, стабільних та зручних механізмів на рівні всього регіону. Для досягнення цієї мети, перш за все органи місцевого самоврядування повинні займатися розробкою регіональних стратегій розвитку, які б допомогли скоординувати в правильному руслі необхідні дослідження та забезпечили бажаний економічний ефект на довгостроковій основі завдяки координації діяльності органів самоврядування на місцях. Саме такі стратегічні плани поряд з розвитком регіональної інфраструктури можуть забезпечити приплив інвестицій в аграрний сектор Сумської області.

Низький рівень залучення іноземного капіталу в Сумський регіон спричиняється головним чином низькою привабливістю районів області, внаслідок нестабільності та невпевненості в завтрашньому дні, що виникли на тлі криз у сферах фінансів, економіки, внаслідок політичної, фіскальної нестабільності, непоодинокими проявами корупції, наявності бюрократичних та корупційних перешкод та внаслідок складного адміністративного регулювання підприємницької діяльності, що нівелює рівні умови для започаткування та ведення бізнесу. Саме тому, пріоритетними для залучення інвестицій в область є спрощення адміністративних процедур та забезпечення прозорості в функціонуванні та діяльності органів місцевого самоврядування, які мають контролюючі функції щодо підприємств, установ та організацій тощо.

Для кожного району області необхідно визначити потенційні країни та найбільш перспективні в плані інвестиційної віддачі зарубіжні компанії, які можуть підтримувати та створювати мобільні проекти, які відповідають цілям регіону в окремих сферах і технологіях.

Література:

1. Галицкая О. Инвестиции в землю — самые рискованные // Экономические известия. — № 134. — 2010 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://finance.eizvestia.com/full/investicii-v-zemlyu-samye-riskovannye>
2. Головне управління Держкомзему у Вінницькій області. Новини [Електронний ресурс] // Офіційний сайт. — Режим доступу: <http://vinoblzem.gov.ua/>
3. Жеревчук Ю.В. Регіональні аспекти залучення прямих іноземних інвестицій [Електронний ресурс] / Ю.В. Жеревчук, О.І. Янко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. — 2013. — № 1. — С. 79 — 86. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpndps_2013_1_10.pdf
4. Зінченко Т.Є. Інвестиційна привабливість земельних ресурсів агломераційних систем / Т.Є. Зінченко // Інноваційна економіка. — 2012. — № 4. — С. 179—181.
5. Каталог підприємств "Україна сьогодні" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.rada.com.ua/ukr/RegionsPotential/Sumy/>

6. Киришун Л.В. Аналіз стану та тенденцій розвитку процесів іноземного інвестування регіонів України [Текст] / Л.В. Киришун // Регіональна економіка. — 2011. — № 7. — С. 113.

7. Козловський С.В. Формування привабливого інвестиційного клімату у сфері земельних відносин України / С.В. Козловський, Н.М. Махначова // Інвестиції: практика та досвід. — 2012. — № 21 (лист.). — С. 7—10.

8. Медведєв В.В. Оцінювання інвестиційної привабливості та вартості земельної ділянки [Текст] / В.В. Медведєв, І.В. Пліско, О.М. Бігун // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 12. — С. 66—72.

9. Прямі іноземні інвестиції в економіку Сумської області у І півріччі 2013 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://regionews.sumy.ua/node/19697>

10. Рейтинг інвестиційної привабливості регіонів: Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. — 2013 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.csi.org.ua/www/wp-content/2013/04/zvitproinvestpryab_.pdf

References:

1. Halytskaya, O. (2010), "Investment in land — the most risky", *Ynvestytsyy v zemlyu — samye riskovannye*, [Online], vol. 134, available at: <http://finance.eizvestia.com/full/investicii-v-zemlyu-samye-riskovannye> (Accessed 7 June 2014).
2. The Department of the State Committee in Vinnytsia region (2014), "News", available at: <http://vinoblzem.gov.ua> (Accessed 21 June 2014).
3. Zhervchuk, U.V. (2013), "Regional aspects of foreign direct investment", *Rehionalni aspekty zaluchennya pryamykh inozemnykh investytsiy*, [Online], vol. 1, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpndps_2013_1_10.pdf (Accessed 01 July 2014).
4. Zinchenko, T.Ye. (2012), "Investment attractiveness of land resources sintering systems", *Innovatsiyna ekonomika*, vol. 4, pp. 179—181.
5. Companies: Ukraine Today (2014), available at: <http://www.rada.com.ua/ukr/RegionsPotential/Sumy/> (Accessed 22 June 2014).
6. Kyrushun, L.V. (2011), "Analysis of the processes and trends of foreign investment regions of Ukraine", *Rehionalna ekonomika*, vol. 7, p. 113.
7. Kozlovskyy, S.V. and Makhnachova, N.M. (2012), "Creating an attractive investment climate in land relations Ukraine", *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 21, pp. 7—10.
8. Medvedev, V.V. Plisko, I.V. and Bihun, O.M. (2012), "Evaluation of investment attractiveness and value of land", *Visnyk ahrarnoyi nauky*, vol. 12, pp. 66—72.
9. Foreign direct investment in the Sumy region in the I half of 2013 (2013), available at: <http://regionews.sumy.ua/node/19697> (Accessed 02 July 2014).
10. The rating of investment attractiveness of regions (2013), "Institute for Economic Research and Policy Consulting", available at: www.csi.org.ua/www/wp-content/2013/04/zvitproinvestpryab_.pdf (Accessed 02 July 2014).

Стаття надійшла до редакції 04.07.2014 р.